

ETHICAL LIMITS AND ISSUES OF SOCIAL ACTIVITIES

A SZOCIÁLIS TEVÉKENYSÉG ETIKAI HATÁRAI ÉS PROBLÉMÁI

HERMINA MAREKOVÁ

ABSTRACT

The changed power structures and the rearranged democratic conditions changed the environment of social work, too. As a professional activity, social work is to help individuals and groups. The basic principle of social work is to respect human rights and comply with social justice. In their decisions, social workers follow the valid laws as well as the valid code of ethics of social workers which, however, is not fully in line with the international standards. Consequently, dilemmas may arise in practice between the professional ethical and the valid social norms and certain individuals or groups may be discriminated.

Key words: social work, values, ethics

ABSZTRAKT

A hatalmi struktúrák átalakulásával a demokratikus viszonyok átrendeződésével, változott a szociális munka környezete. A szociális munkának, mint professzionális tevékenységnek, az egyéneket és a csoportokat kell segítenie. A szociális munka alapelve az emberi jogok és a szociális igazságosság betartása. A szociális munkások, a döntéseikben az érvényes jogszabályokat, de a szociális munkás érvényes etikai kódexét is követik, amely viszont nincs megfelelő összhangban a nemzetközi normákkal. A gyakorlatban ezután dilemmák alakulhatnak ki a szakmai etika és az érvényes társadalmi normák közötti kapcsolatban és sor kerülhet személyek vagy csoportok megkülönböztetésére is.

Kulcsszavak: szociális munka, értékek, etika

Társadalmi kultúra - értékek egy értékek nélküli világban

A társadalmi kultúra egy komplex egész, amely magába foglalja a tudást, hitet, művészetet, erkölcsi törvényeket, szokásokat, gyakorlatokat és az egyéb, az ember mint a társadalom tagja által megszerzett képességeket. Tanulás (szocializáció) által kerül megszerzésre. Az emberi társadalmat és nem az egyént jellemzi. Az értékek és az értékorientációk az emberek elképzelései arról, hogy mi az, ami egy adott társadalomban jó és kívánatos, vagy ellenkezőleg nem jó és nem kívánatos (Mareková, 2013b).

Az etika fogalma az utóbbi időben, talán az életünk minden területén rezonál. Ezt a tényt talán semmi sem erősíti meg jobban, mint az, mint hogy az „etika” beadásakor egy internetes keresőbe, 0,38 másodperc alatt a témára hivatkozó eredmények száma eléri a 16 000 000-t.

A mai világban a legtöbb szakma szabályrendszerrel rendelkezik. A problémák az egyes értékek ellentmondásai és a normák (már) érvénytelensége esetén merülnek fel. A szakmai etikai kódex, olyan etikai szabályok rendszerét tartalmazza, amelyet a társadalom az adott szakma dolgozóitól elvár, s egyúttal tartalmaznia kell a szabályok rendszerét és szankciókat, azokra az esetekre, amelyek nem teljesítik az adott elvárásokat. Ez valójában egy szabályrendszer arról, hogy mi a jó, helyes és mi az, amit a társadalom elvár.

A Szociális munka etikai kódexének a Preambuluma, amely leírja, hogy: „a szociális munkások szintén azokat a normákat követik, amelyeket maguk fogalmazzak meg”, problematikus lehet, mivel a szocializáció és az egyének elfogadott normái, teljesen eltérőek lehetnek, nem beszélve arról, hogy nem veszi figyelembe a további elfogadott nemzetközi dokumentumokat sem. Problematikusak lehetnének az eltérések a saját értékek megfogalmazásában az elfogadott kultúra, szocializáció (nevelés), multikulturális környezet, stb. alapján. Kérdéses, hogy elfogadható-e egy ilyen „időtlen” etikai kódex, annál is inkább, mivel az értékeinket, normáinkat meghatározó determinánsok folyamatosan változnak. A Szociális munkás etikai kódexének összhangban kell lennie az Európai Unió értékeivel és a jogszabályozással is, amely az Amszterdami Szerződés részét képezi. Etikai kódex, kizárólag az emberi jogok, normák, társadalmi igazságosság, nemzetközi kódex és antidiszkrimináció alapján jöhet létre.

1. séma: Az etikai kódex pillérei

Etikai kódex:

Mareková, 2013a

Emberi jogok és normák alapján
Társadalmi igazságosság alapján
Nemzetközi kódex alapján
Antidiszkrimináció alapján

Dilemmák a szociális munkában

Mi az a dilemma? A dilemma a „választás szükségszerűsége két egymást kizáró (gyakran kedvezőtlen) lehetőség között, vagy a logikában egy szillogisztikus megítélés két implikatív és egy diszjunktív premisszával“ (Buchtelová a kol., 2008. 215. oldal). Ezek gyakran rejtett problémák és nehézségek, amelyek feszültséget alakítanak ki. A dilemma szintén a választás szükségszerűsége olyan helyzetben, amikor nem áll a rendelkezésünkre megfelelő mennyiségű információ, vagy a rendelkezésünkre álló információk teljesen ellentmondanak. Elméletileg, ezek a dilemmák már régóta különböző posztulátumokkal rögzítettek, viszont jobban tudatosítanunk kell ezen problémák gyakorlati megoldásának a fontosságát és szükségszerűségét, annál is inkább, mivel ezek a dilemmák a mindennapi gyakorlatban, főleg a kommunikáció terén alakulnak ki, így itt is kellene megoldást találni rájuk. A kommunikáció és az etika, a szociális munka végzésének a kulcsfontosságú attribútumai.

A szociális munkában, meghatározott hierarchia elfogadásán alapuló etikai dilemmák, ill. az egyes normák prioritásai alakulnak ki, miközben az elfogadott és érvényesített értékek és normák kontraproduktív hatással is lehetnek. Ez az állapot, a szakmai etika és az érvényes társadalmi normák kapcsolatának egy meghatározott dilemmáját okozhatja. A szociális munkásnak gyakran választania kell, ráadásul olyan helyzetekben is, ahol nincs megfelelő mennyiségű információja, vagy ezek az információk különböző forrásokból származnak (pl. a

médiából), ellentmondóak és nem teremtenek bizalmat, amely nélkül az együttműködés nehéz, szinte lehetetlen. A dilemmák megjelennek a szakmai területen (hiányzó kompetenciák), személyes területen (minták, modellek), társadalmi, kulturális területeken (szokások, értékek, sztereotípiák), viszont ugyanúgy kialakulhatnak a politika területeken is.

Banks (2006) szerint, van különbség az etikai kérdések és dilemmák között. Szerinte, az etikai dilemmák akkor jönnek létre, amikor egyformán kedvezőtlen lehetőségek közül kell választanunk, amelyek ellentmondanak az erkölcsi alapelveinknek és nem egyértelmű, melyik alternatíva lesz a megfelelő, viszont tekintet nélkül a döntésünkre szorongást, lelkiismeretfurdalást hagy bennünk. Szerinte a szakmai etikát folyamatosan át kell értékelnünk.

Az etikai dilemma akkor alakul ki, amikor a szociális munkás, egy vagy több, egymással szemben álló értékkel találkozik. Azonnal az elején, sor kerül a beavatkozás & nem beavatkozás dilemmájára. Mi az, ami elsőbbséget élvez? Az igazságosság vagy az egyenlőség, hatékonyság vagy a kompetencia vagy az önrendelkezési jog. Az jó, amit a társadalom elvár, vagy az, amit a szocializáció során megtanultunk? Itt a társadalom részéről is jelen van egy nagyon erős és összetett nyomás. Minden egyes beavatkozásnak szélesebb perspektívája van, mint például egy alkoholista esetében: az egész családnak szüksége van a segítségre & léteznek objektív és szubjektív elemek is. Az objektivitás szükséges, hogy a szociális munkások ne csak dilettánsok legyenek, ahogy Max Weber (1970) leírja. A dilettáns csak annyiban tér el a szakértőtől, hogy nem biztos a már szilárdan rögzült munkamódszerekben, így nem képes arra, hogy ellenőrizze, értékelje és végrehajtsa az ötlete jelentőségét.

Ezek a feszültségek, dilemmák, különböző területeken alakulnak ki, mint a szakmai, személyes környezet, vagy társadalmi, politikai, kulturális és egyéb területek. Néhány szociológus, mint pl. Bauman (2000) szerint „likvid modernitásról” van szó, mivel az individualizáció megerősödésére került sor. Giddens (1994 s. 5) szerint a növekvő reflexivitás eredményeként csökken a hagyományok iránti tisztelet és növekszik a kommunikáció jelentősége. Szerinte, minél inkább meggyengülnek a hagyományok, az ember, különböző okokból, annál több személyes választásra lesz kényszerítve az életéhez (lehetséges etikai dilemmák). Nagy eszmecserék folynak a közös értékek tekintetében is, eltűnőben vannak a közös értékek, vagy csökken a társadalmi szolidaritás (Putnam, 2000).

A társadalom által elvárt megszokott, érvényes normáinknak, értékorientációnknak, vagy a munkánknak összhangban kell lennie az érvényes jogszabályozással, még ha ellentmondanak is. Általánosságban, az etikai elvek alapján minden ember egyenlő (Az

emberi jogok egyetemes nyilatkozata, SzK Alkotmánya). A szakmai etika szerint minden ember egyenlő és a prioritás az ember iránt érdeklődés, viszont minek legyen elsőbbsége? A szociális munkás, köteles a szakmai pozíciójából, szükség esetén segítséget nyújtani, betartani a jogszabályozást és elkerülni a megkülönböztetést. A szociális munka teljesítése, egy emberrel végzett hosszú folyamat, amely teljesen eltér a társadalom irányultságától, amely eredményorientált és ha lehetséges, azonnali eredményeket vár el. A további dilemmák közé kerülhet a szociális munkás motiválásának a kérdése egy társadalomban, ahol az adott munka, úgy anyagilag, mint társadalmilag is alulértékelt.

A Szociális munkás etikai kódexének összhangban kell lennie az Európai Unió értékeivel és a jogszabályozással is, amely az Amszterdami Szerződés részét képezi. A nem sztereotipikus nemi megkülönböztetésre érzékeny szociális munka, kizárólag az emberi jogok és normák, szociális igazságosság és az antidiszkrimináció betartása alapján érvényesíthető.

Zárótétel

Körülöttünk minden változik, kizárólag a gondolkodásunk marad változatlan és megőrizzük a gyakran kétes hűséget a hagyományokhoz, amelyeket valójában már magunk sem ismerünk el, viszont tudatosan-tudat alatt a mindennapi életünkben még mindig irányítanak minket. A gondolkodásmódunk és az értékeink hosszú időszakon keresztül, állandóan változó feltételek mellett alakultak ki és a társadalom dinamikus változásai, valamint Európa globalizációja hatással vannak a mindennapi életünkre, amelyeket nem hagyhatunk figyelmen kívül.

A kor kihívása a modern társadalom, amely az emberi jogok és a társadalmi igazságosság érvényesítésének az elvén alapszik, valamint a szociális munka, amely képes tiszteletben tartani a társadalom etnikai és kulturális eltéréseit.

IRODALMI HIVATKOZÁSOK LISTÁJA

BANKS, S. 2006. *Ethics and Values in Social Works*. Palgrave Mac Millan. 2006, 3rd edition.

BAUMAN, Z. 2000. *Liquid Modernity*. 2000. Cambridge, Polity Press.

BUCHTELOVÁ, R. a kol. 2008. *Idegen szavak szótára*. 3. kiadás. Pozsony: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o., 2008. 1054 s. ISBN 978-80-10-01425-5.

ETICKÝ KÓDEX SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA. 1997. ASPŠ. Žilina. In: MÁTEL, Andrej a kol.: A szociális munka etikája. 2. kiegészített és aktualizált kiadás. Pozsony: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety. 2012. s. 251 - 253. ISBN 978-80-8132-045-3.

- GIDDENS, A. 1994. *Living in a Post- Traditional Society*. A. Giddens and S. Lash 1994. Reflexive Modernization. Cambridge: Polity Press, 56 - 109 p.
- LATHAM, G.J. 2004. Power and Priviledges on gende Discrimination, Stokholm, february 2004. Deputy direktory, depart for Global developement, Swdisch Ministri for Foreingn Affairs.
- MAREKOVÁ, H. 2006. Agresszió a családban és a szociális munka lehetőségei, 2006. Doktori szakdolgozat. Trnavská univerzita v Trnave.
- MAREKOVÁ, H. 2013b. *A nemi egyenlőség, esélyegyenlőség és a nemi megkülönböztetésre érzékeny szociális munka kifejezéseinek a szójegyzéke, a szociális munkások számára*/Glossary Gender Equality, Equal Opportunities and Gender-Sensitive Social Work for Social Workers. Trnava. Oliva Kiadó. 2013. ISBN 978-80-89332-16-8.
- MAREKOVÁ, H. 2013a. *A nemi megkülönböztetésre érzékeny szociális munka összefüggésben a Szociális munkás etikai kódexével, SzK*. In: Mátel, A. – Grey, E. - Janechová, L. (eds.): Alkalmazott etika. 2. gyűjtemény a nemzetközi tudományos konferenciáról. Pozsony: VŠZaSP sv. Alžbety, 2013. 364 s. ISBN 978-80-8132-087-3.
- PUTNAM, R. 2000. *Bowling Alone*. New York, Simon and Schuster. 2000. ISBN-13: 978-0743203043 ISBN-10: 0743203046.
- TÖRVÉNYEK ÉS JOGSZABÁLYOZÁS. 2012. Elérhető az interneten:
[http:// www.gender.gov.sk/http://www.institutrr.sk/dokumenty-sr](http://www.gender.gov.sk/http://www.institutrr.sk/dokumenty-sr)
460/1992 sz. Törvény 1992.09.01. napjáról, Szlovák Köztársaság Alkotmánya
365 sz. Törvény az egyes területeken történő egyenlő bánásmódról és a megkülönböztetés elleni védelemről, a későbbi előírások és törvénymódosítások értelmében (antidiszkriminációs törvény).
- WEBER, M. 1970. *Állam, politika, tudomány*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.

KONTAKT

PhDr. Hermína Mareková, PhD.

Fakulta sociálnych štúdií

VŠ DANUBIUS

Kontakt: hermina.marekova@gmail.com

